

Katowice 07.08.2018

Prof. dr hab. Dariusz Nawrot

Kierownik Zakładu Historii Nowożytnej XIX w.

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Recenzja pracy doktorskiej**mgr Anny Kowalczyk-Sadowskiej:*****Starcie Dawida z Goliatem. Udział U.S. Navy w konfliktach Stanów Zjednoczonych z Francją i Wielką Brytanią (1794-1815)***

Pani mgr Anna Kowalczyk-Sadowska podjęła się niezwykle ważnego zadania, przeanalizowania działań amerykańskiej marynarki wojennej w na przełomie XVIII i XIX wieku, w dwóch najważniejszych konfliktach zbrojnych, jakie młode państwo toczyło także na morzach i oceanach. Realizacja tego zamierzenia, jak wynika z tytułu pracy, oznacza opracowanie zagadnień związanych z udziałem floty amerykańskiej w dwóch konfliktach zbrojnych, tzw. quasi wojny Stanów Zjednoczonych z Francją w latach 1797-1801 i wojny z Wielką Brytanią w latach 1812-1815. Podjęcie badań nad tymi kwestiami Doktorantka motywuje słabym opracowaniem powyższych zagadnień, szczególnie w odniesieniu do konfliktu pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a rewolucyjną Francją, ponieważ już udział U.S. Navy w wojnie z lat 1812-1815 było przedmiotem bardzo szczegółowych badań. Co do samego przedmiotu dysertacji to wojna z Francją opisana została wprawdzie przez Alexandra de Conde: *The quasi-war: the politics and diplomacy of the undeclared war with France 1797-1801*. (New York 1966), czy Michaela Palmera: *Stoddert's War. Naval operations during Quasi War with France* (1987), a konflikt z Wielką Brytanią opracowany został przez Theodore'a Roosevelta: *The Naval War of 1812* (New York 1882), Alfreda Mahana: *Sea Power In Its Relations of the War 1812* (New York 1968). Doktorantka chce się jednak zmierzyć się jeszcze raz z odpowiedzią na zasadnicze pytanie, jak młoda marynarka wojenna, ponownie odtworzona w latach dziewięćdziesiątych XVIII wieku, poradziła sobie w konfliktach z flotami dwóch państw dominujących w tej epoce na morzach, czyli Wielkiej Brytanii i Francji. Tak się bowiem stało, że koniec wojny o niepodległość, przyniósł likwidację utworzonej w jej trakcie amerykańskiej marynarki wojennej, a burzliwy koniec wieku i wielkie konflikty, wymusiły jej ponowne odtworzenie. Należy się przy tym zgodzić z

Doktorantką, że powyższe zagadnienia nie miały nigdy szczegółowego omówienia w literaturze polskiej, a najważniejsza z prac, autorstwa Roberta Kłosowicza: *Wojna amerykańsko-brytyjska 1812-1815*. (Kraków 2003), pobieżnie traktuje zagadnienia związane z działaniami wojennymi na morzu. Warto jednak było przywołać ogólne opracowania dotyczące historii konfliktów morskich, nie tylko Pawła Wieczorkiewicza: *Historia wojen morskich. Wiek żagla*. (1995), ale także Jana Dyskanta-Gołębiowskiego: *Wojny morskie 1775-1851*. (2001), odnoszące się, chociaż skrótowo, z racji charakteru, do opisywanych zagadnień. Ze swoich rozważań Doktorantka wyłączyła udział marynarki wojennej Stanów Zjednoczonych w tzw. konfliktach berberyjskich (związanych z walkami z piratami na Morzu Śródziemnym, wspieranymi przez państwa arabskie), uznając ich odmienność od charakteru starć z flotami dwóch europejskich potęg.

Określając cel pracy Doktorantka przyjęła, że przede wszystkim analiza materiału źródłowego ma Jej pozwolić na odpowiedź na zasadnicze pytania związane z badaną problematyką, czyli jaka była zależność między odtworzeniem U.S. Navy a z narastaniem, a w końcu wybuchem konfliktu z rewolucyjną Francją? Na jakich wzorcach oparto odbudowę amerykańskiej floty i jakie kamienie milowe można wyznaczyć w jej rozwoju? Jak osobowości tworzące flotę wpłynęły na kierunki opisywanych wydarzeń? Jaką rolę flota odegrała w badanych konfliktach, a w końcu jak te wojny wpłynęły na rozwój amerykańskiej marynarki wojennej? Natomiast ostatnie z pytań dotyczyło codziennego funkcjonowania floty Stanów Zjednoczonych.

Podstawą recenzowanej pracy były przede wszystkim dokumenty z wielotomowych wydawnictw źródłowych, jak *Naval Documents to The Quasi-War Beteen The United States and France* (1935-1938) oraz *The Naval War of 1812. A Documentary History* (1985-2002). Zawierają one akty prawne, dzienniki pokładowe, listy kierowane przez Departament Marynarki Wojennej do dowódców eskadr, czy kapitanów jednostek, korespondencję i dokumenty służbowe, oraz prywatne itp., pozwalające w pełni odtworzyć opisywane w pracy wydarzenia. Dokumenty te Autorka konfrontowała z oryginałami w czasie kwerend w National Archives oraz British Library, szkoda jednak, że nie pokusiła się o kwerendę w zbiorach dotyczących marynarki francuskiej w badany okresie, przechowywanych w Archives centrales de la Marine w Vincennes. Łącznie w pracy wykorzystano prawie 40 wydawnictw źródłowych, w tym pamiętniki oraz blisko 120 opracowań i artykułów naukowych, w tym monografie odnoszące się do wojny 1812 roku, np. R. Paine'a: *The Fight For A Free Sea. A Chronicle of War of 1812* (1920), czy J.F. Zimmermana: *Impressment of American Seamen* (1925), ale także krytyczne i bardzo ważne dla tematu rozprawy, prace

odzwierciedlające nowe tendencje w historiografii oraz około 30 stron internetowych. Wysiłek Doktorantki pozwolił stworzyć pracę opartą na źródłach, wnoszącą wiele nowych informacji i korygującą wiele dotychczasowych ustaleń historiografii. Na tej podstawie można stwierdzić, że podstawa źródłowa oraz wykorzystana literatura naukowa nie budzą większych wątpliwości co do wartości recenzowanej pracy.

Rozprawa doktorska składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, zawierających od czterech do dwudziestu dwóch podrozdziałów, zakończenia, bibliografii i aneksów. Praca ma konstrukcję chronologiczno-problemową, która jest spójna oraz logiczna, ale budzi pewne zastrzeżenie. Dla jasności wykładu wydaje się bardziej celowe byłoby przedstawienie pewnych zagadnień w ujęciu problemowo-chronologicznym, z wyodrębnieniem w osobnych rozdziałach takich kwestii, jak organizacja U.S. Navy w badanym okresie, okręty i sprzęt wojenny, będący w dyspozycji floty, kadra oficerska i marynarska (wyszkolenie, wyszkolenie, rekrutacja, itd.), w końcu opis działań wojennych w badanych dwóch konfliktach. Nie budzą wątpliwości ramy terytorialne i chronologiczne przyjęte przez Autorkę dysertacji, które określają opisywane wydarzenia od czasu Naval Act z 1794 roku i zawarcie pokoju gandawskiego w 1815 roku. Prace rozpoczyna wstęp, w którym przedstawiono cel pracy i pytania badawcze, powinny się one jednak znaleźć przed opisem konstrukcji pracy. Zbędne wydaje się także zamieszczenie tutaj opisu własnych poszukiwań naukowych i stypendiów. Natomiast odniesienia do stanu badań powinny towarzyszyć zakreślonymu celowi pracy. Doktorantka we wstępie nie omawia również przyjętych metod badawczych. W dodatku Autorka omawiając bazę źródłową dysertacji nie przedstawiła bardziej krytycznie wykorzystanych materiałów źródłowych.

Rozdział pierwszy, spełnia funkcję wprowadzenia i zawiera przedstawienie ponownych narodzin U.S. Navy na mocy *Naval Act* z 1794 roku i pierwszych lat jej istnienia. Doktorantka omówiła zarówno kwestie organizacji marynarki wojennej, jak i zapewnienia jej kadr, a co najważniejsze, także budowy dla niej nowych okrętów, nie pomijając takich kwestii jak uposażenie oficerów i marynarzy, czy ich umundurowanie. Szkoda jednak, że zupełnie pominęła genezę tej formacji w czasach wojny o niepodległość, co pewne kwestie czyniłoby jaśniejszymi. Natomiast niektóre szczegółowe opisy, jak gromadzenie zapasów dla okrętów (na s. 57), bez przeszkód mogłyby znaleźć się w przypisach. Osobne miejsce w tym rozdziale zajmuje przedstawienie narastającego konfliktu z Republiką Francuską, w tym działania francuskich jednostek kaperskich i okrętów wojennych na szkodę amerykańskich jednostek handlowych. Warto jednak było przy tym sięgnąć także do literatury francuskiej pozwalającej spojrzeć na narastanie konfliktu z perspektywy Paryża, a przy omawianiu afery XYZ

skorzystać z pracy É. Sinou-Bertaul: *Talleyrand et l'affaire X, Y, Z: étude historique*. Paris 2013. Niezrozumiałe jest stwierdzenie na s. 36, o ataku Napoleona Bonaparte na Austrię w 1798 roku, co było pogwałceniem traktatu z Campo Formio, tym bardziej, że w maju 1798 roku generał wyruszył na podbój Egiptu. Natomiast przy opisach nowo budowanych okrętów, Autorka podając ich wymiary, powinna ujednoczyć miary, które raz podawane są w calach, a raz w metrach (na przykład s. 46, 53). Również nazwy okrętów powinny być konsekwentnie zapisywane kursywą albo w cudzysłowie, a nie jak bardzo często się zdarza w całej pracy normalną czcionką, a co czyni je nieczytelne. Natomiast pisząc o generale Bonaparte w okresie Republiki, nie używałbym tylko dynastycznego imienia Napoleon (s. 37), co jest zrozumiałe w epoce cesarstwa.

W kolejnym rozdziale poświęconym już quasi-wojnie francusko-amerykańskiej, Doktorantka przedstawia szczegółowo, z kronikarską wręcz skrupulatnością, kolejne etapy konfliktu między Stanami Zjednoczonymi a Francją. Prezentuje pierwsze wyprawy amerykańskich okrętów i ich obecność na Karaibach, otwarte walki z francuskimi kaprami i okrętami wojennymi. Omawia także okoliczności zawarcia sojuszu z generałem Françoisem Toussaintem-Louverturem, na Saint-Domingue. Osobne miejsce zajmują w tym rozdziale kolejne sprawy organizacyjne z jakimi zmagał się sekretarz Benjamin Stooder, jego konflikty z Kongresem, niechętnym rozbudowie floty, czy kwestię budowy 74-działowych okrętów liniowych. Szkoda, że przy przygotowywaniu tych zagadnień Doktorantka nie sięgnęła do najnowszych prac francuskich, pozwalających poznać obraz konfliktu z perspektywy drugiej strony. Myślę tu o takich pracach, jak chociażby: U. Bonnel: *La France, les États-Unis et la guerre de course (1797-1815)* (Paris 1961), M. Rodigneaux: *La guerre de course en Guadeloupe, XVIIIe-XIXe siècles, ou Alger sous les tropiques* (2006), czy L. Moutot: *La guerre de course en Guadeloupe* (2006).

Rozdział trzeci zawiera przedstawienie dalszego przebiegu konfliktu, w tym kontynuację wątku związanego z przymierzem z generałem Toussaintem-Louverturem i w związku z tym, z udziałem amerykańskiej floty w operacjach wokół Haiti. Przywoływani na s. 170 żołnierze L'Overura, to zapewne podkomendni Toussainta-Louvertura. Doktorantka zaprezentowała również działania poszczególnych eskadr amerykańskich, utworzonych z okrętów coraz liczniejszej U.S. Navy. Osobne miejsce zajmuje w tym rozdziale kwestia zbliżenia amerykańsko-angielskiego, związanego z operowaniem okrętów obu stron na tych samych akwenach, w sytuacji pozostawania obu państw w stanie wojny z Republiką Francuską. Doktorantka wyjaśnia przy tym przekonywująco pozorny charakter tego zbliżenia, dyktowanego praktycznymi potrzebami stron. Autorka słusznie konstatuje, że konflikt z

Francją wykazał, że amerykański potencjał morski, choć niewielki liczbowo, był znaczący jakościowo, a dodatkowo przyczynił się do wykształcenia wartościowej kadry dowódczej, która zapisze się jeszcze złotymi zgłoskami w historii amerykańskiej floty. Jednak na s. 118 bardzo szczegółowy opis działań wojennych przerywa kwestia budowy okrętów 74-działowych, która jak sugerowałem wcześniej powinna znaleźć się w rozdziale dotyczącym okrętów U.S. Navy. Również omówienie dokumentu szczegółowo przedstawiającego zasady funkcjonowania marynarki wojennej z 23 kwietnia 1800 roku, powinno się znaleźć w osobnym rozdziale poświęconym podobnym kwestiom. Warto byłoby przy tym porównać rozwiązania amerykańskie z wzorcami z innych państw (s. 208-209). W takim rozdziale mogłaby się znaleźć również konieczna charakterystyka kolejnych sekretarzy stojących na czele Departamentu Marynarki Wojennej. O przywołanym na s. 234 sekretarzu Robercie Smithie w pracy nie ma zbyt wielu informacji. Podobnie w dalszych partiach pracy, brak charakterystyki Jonesa (s. 361), czy Hamiltona (s. 364). Natomiast przy omawianiu okoliczności zakończenia konfliktu francusko-amerykańskiego, co nastąpiło już po objęciu władzy we Francji przez pierwszego konsula Napoleona Bonaparte, brakuje literatury francuskiej naświetlającej tę kwestię. Wyjaśnienia także wymagają używane zwroty, na przykład okrętowa miara czasu dwie szklanki (s. 221), użyta na określenie czasu starcia, to godzina (dwie klepsydry). Natomiast zwrot: kilka uderzeń serca oznacz po prostu chwilę (s. 165).

Kolejne partie pracy wprowadzają w zagadnienia związane z wojną amerykańsko-brytyjską rozpoczętą w 1812 roku. Rozdział czwarty poświęcony jest przyczynom konfliktu z Wielką Brytanią, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii związanych ze sprawami morskimi. W pierwszym podrozdziale uwaga Doktorantki skupia się jednak nad kwestiami związanymi z nową organizacją marynarki wojennej w okresie pokoju i pomysłami na ograniczone zastosowanie floty do działań wyłącznie defensywnych, co groziło prawie całkowitą likwidacją floty. Dopiero kolejne części rozdziału poświęcone są zagadnieniu impresementu, czyli przymusowemu wcielaniu marynarzy amerykańskich do Royal Navy, z najśłynniejszym przypadkiem USS „Chesapeake”, które było przyczyną zaognienia konfliktu Stanów Zjednoczonych z Wielką Brytanią oraz kwestii związanych z nieprzestrzeganiem neutralności bandery i barkiem poszanowania własności amerykańskich kupców przez dowódców okrętów brytyjskich nadużywających pojęcia kontrabandy. Doktorantka waży przy tym racje obu stron, dostrzegając także w działaniach amerykańskich naruszenia prawa. Zarysowując zaś wybuch konfliktu, opisuje potencjał flot walczących stron i przyjęte plany strategiczne. Brak jednak szerszego odniesienia do planów zbliżenia amerykańsko-

francuskiego w 1812 roku. Klimat do niego tworzyła misja Joela Barlowa, o której należało wspomnieć nieco szerzej, chociażby w oparciu o pracę P.P. Hilla: *Napoleon's Troublesome Americans. Franco-American Relations 1804-1815*. Washington D.C. 2005, uzupełniając ją o wydawnictwo C.B. Todda: *Life and Letters of Joel Barlow. Poet, Statesman, Philosopher*. New York-London 1886. Przy tym odwołanie dekretów berlińskiego i mediolańskiego nastąpiło w kwietniu 1812 roku, a nie w 1811 roku. Natomiast wcześniejsze relacje ze Stanami Zjednoczonymi, zaognione po dekrete z Rambouillet z 1810 roku warto było omówić korzystając z tekstu N. Todorova: *Le redressement naval napoléonien de 1810 à 1813 et la géographie maritime de l'Europe*. Cahiers du Centre d'Etudes d'Histoire de la Défense, 2008. Na s. 303 nie chodzi chyba o torpedy, ponieważ tę broń wprowadzono dopiero w drugiej połowie XIX wieku. Mowa raczej o minach.

Rozdział piąty zawiera szczegółowe przedstawienie oceanicznego teatru działań wojennych w latach 1812-1815. Opisano w nim zarówno starcia zakończone sukcesami amerykańskich okrętów, na przykład USS „Constitution”, czy USS „United States” z fregatami brytyjskimi, jak i sromotne porażki, na przykład stratę USS „Chesapeake”. Razi jednak przy opisie starć prezentowanie relacji najpierw jednej a potem drugiej strony (zazwyczaj różnych), bez próby ustalenia faktycznego przebiegu boju. W rozdziale zaprezentowano również spektakularne wydarzenia, jak opłynięcie Przylądka Horn przez USS „Essex” i jego misję na Oceanie Spokojnym, na którym przez rok zadawał starty flocie brytyjskiej. Warto byłoby przy tym przeanalizować konstrukcję amerykańskich „przerośniętych” fregat, zapewniających przewagę w starciach z nieprzyjacielem. W kolejnych partiach rozdziału przedstawiono również próby blokady amerykańskiego wybrzeża przez okręty Jego Królewskiej Mości. Swoje miejsce znalazło też omówienie kolejnych planów rozbudowy U.S. Navy, włącznie z powracającą kwestą budowy 74-działowych okrętów liniowych i wpływu na marynarkę wyborów w 1812 roku. Szkoda, że Autorka pominęła takie kwestie, jak organizacja Korpusu Marynarki Wojennej (Marines), czy Korpusu Medycznego U.S. Navy, chociaż mogły one znaleźć miejsce w proponowanym rozdziale o organizacji.

Rozdział szósty zawiera również szczegółowe omówienie działania flot w czasie wojny z lat 1812-1815 na obszarze Wielkich Jezior. Autorka zaprezentowała siły obu stron i wszystkie problemy wynikające z działań na tak specyficznym obszarze. Opisała również plany wojenne, zarówno brytyjskie, jak i amerykańskie, związane z kluczowymi projektami uderzenia na Kanadę. W końcu przedstawiła działalność eskadr obu stron na jeziorze Erie, łącznie z najważniejszą bitwą, w której wyróżnił się kapitan Olivier Perry, na jeziorze

Champlain, zwieńczonych bitwą pod Plattsburgiem, czy akcje okrętów na jeziorze Ontario. Dostrzegła przy tym specyfikę opisywanych operacji, bardziej zbliżonych do działań flotyli śródlądowych, niż okrętów na pełnym morzu. W rozdziale brakuje jednak bardziej szczegółowych map, które ułatwiłyby śledzenie narracji.

Ostatni rozdział pracy Doktorantka poświęciła końcowemu okresowi wojny, kiedy po zakończeniu wojny w Europie, Brytyjczycy mogli zaangażować swoje wojska do ataku na wybrzeże Stanów Zjednoczonych. Opisała zarówno amerykańskie plany obrony strategicznych punktów, z wykorzystaniem dostępnego potencjału U.S. Navy oraz operacje floty i wojsk Jerzego III, które po odniesionych sukcesach wkroczyły do Waszyngtonu i uderzyły na Baltimore. Ostatnie partie tego rozdziału Autorka poświęciła negocjacom pokojowym i traktatowi zawartemu w Gandawie w 1815 roku. Przywołany na s. 563 rosyjski negocjator Dasckoff, który miał pośredniczyć w zawarciu pokoju amerykańsko-brytyjskiego to Andriej Jakowlewicz Daszkow (1775-1831), poseł i minister pełnomocny w Stanach Zjednoczonych Ameryki w latach 1811-1819, wezwany w celu prowadzenia negocjacji do Europy przez Aleksandra I w 1813 roku. Kończy rozdział próba oceny zmian jakie w U.S. Navy spowodowały konflikty z końca XVIII i początku XIX wieku, chociaż właściwsze miejsce dla tych krótkich rozważań jest w zakończeniu pracy. Trudno nie zgodzić się przy tym z konstatacją, że konflikty te uzmysłowiły rządzącym w Stanach Zjednoczonych konieczność posiadania własnej floty, chroniącej interesy kraju, a planującym przyszłe operacje uzmysłowiły możliwości skutecznego działania nawet w obliczu dużo silniejszego przeciwnika. Żałować przy tym należy, że Doktorantka, nie rozwinęła wątku operacji amerykańskich jednostek kaperskich w okresie wojny amerykańsko-brytyjskiej, które, z racji skutecznego sparalizowania morskiego handlu przeciwnika, wielu historyków uznaje za prawdziwych zwycięzców w tym konflikcie.

Interesujące wnioski zawarła Doktorantka w zakończeniu, udzielając odpowiedzi na postawione pytania. Niewątpliwie konflikt z republiką Francuską odegrał kluczową rolę w odrodzeniu amerykańskiej marynarki wojennej, tak jak wojna z Wielką Brytanią, wpłynęła na kierunki rozwoju tego rodzaju broni w Stanach Zjednoczonych, przyczyniając się do pogłębienia kwalifikacji kadry i przynosząc doświadczenia z toczonych walk na morzach i oceanach. Zgodzić się również trzeba z wnioskiem o wpływie wzorców brytyjskich na funkcjonowanie floty Stanów Zjednoczonych, co wydaje się oczywiste w przypadku jeszcze niedawnych kolonii. Dostrzec też należy wybitne osobowości współtworzące rozwój tego rodzaju broni za Atlantykiem, od sekretarza Stoddera, po kapitanów Truxtuna, Perry'ego itp. Pracę kończy bibliografia, w której zbędny wydaje się podział opracowań na monografie,

słowniki i artykuły. Uzupełniają dysertację aneksy w których zawarte zostały: tabela prezentująca poparcie dla *Naval Act*, związane z tekstem ilustracje, mapy obszarów na których toczyły się walki i palny bitew.

Recenzowana praca napisana jest poprawnym językiem, choć budzą wątpliwości niektóre zwroty, na przykład na s. 5 „w celu nelsonowskim”, zamiast w stylu nelsonowskim, na s. 5 „zagadnienie spowodowałoby podwojenie”, powinno być spowodowałoby, na s. 6 „źródłami wypracowanymi”, zamiast opracowywanymi, na s. 34 przygotować się, zamiast przygotowywać się, na s. 309 „jednak zauważył jednak”, na s. 414 „pojedynek okręt do okrętu” na s. 458 „dokonując lektury listu”, itp. Pamiętać należy że w terminologii morskiej drzewce na masztach to reje (s. 279). Niezbyt trafne wydaje się używanie zwrotów, na przykład na s. 8 „mocno nacechowane emocjonalnie”, zamiast mocno emocjonalne, itp. Niezrozumiałe jest stwierdzenie na s. 12 „monografie [...], które w odniesieniu do przywoływanej tematyki”. Podobnie na s. 187 „spotka się miło z surową”. Na s. 102 Generał, na s.133 Prezydent, Sekretarz, powinni pisani być małą literą, itp.

W pracy można znaleźć także błędy literowe i stylistyczne, które należy usunąć. Na przykład na s. 34 Adams zamiast Adamsa, na s. 37 stać zamiast starć, na s. 44 racie zamiast racje, na s. 113 własny zamiast własnym, na s. 196 kaperki zamiast kaperski, na s. 230 ustana zamiast ustna, na s. 248 powieszono zamiast powieszono, na s. 260 jeżeni zamiast jeżeli, na s. 262 i na s. 429 pyzami zamiast przyzami, na s. 302 przyz kład zamiast przykład, na s. 330 poracie zamiast w porcie, na 382 starty zamiast straty, na s. 485 przykrócony zamiast przywrócony, itp. Na s.80 Cape Francois powinno być zapisane Cape François, na s. 162 L'Orient powinno być zapisane Lorient. Należy także zawsze poddawać imiona postaci przywoływanych po raz pierwszy w tekście, choć oczywiście nie zawsze jest to możliwe, ale w wielu przypadkach, gdy można je ustalić, Autorka zaniedbuje tego obowiązku, np. na s. 11 Toussaint-Louverture, powinno być François, na s. 147 generał Rigaud, powinno być André, na s. 43 porucznicy Talmna i Dubel, na s. 215 generał Lyze, na s. 231 Bayard, na s. 289 komodor Rodgers, na s. 542 admirałowie Cockburn i Cochrane, itp. Przypisy skonstruowane są prawidłowo, choć można w nich znaleźć także drobne potknięcia. Na przykład niezrozumiałą jest przypis 124 na s. 51, w którym nie wymieniono tytułu i autora dzieła.

Główną wartością pracy mgr Anny Kowalczyk-Sadowskiej jest fakt, iż w oparciu o przeanalizowany materiał źródłowy, w kronikarskim wręcz zapisie, Doktorantka wykazała jak kształtowała się odrodzona amerykańska marynarka wojenna i jaką rolę odegrała w dwóch największych konfliktach w których wzięły udział Stany Zjednoczone na przełomie wieków. Autorka w całej pracy sprawnie analizuje źródła i przenosi płynące z nich informacje na opis

kolejnych opracowywanych zagadnień. Potrafi również odnieść wiedzę z przebadanych źródeł do ustaleń literatury historycznej. Przekonywująco polemizuje z wcześniejszymi stwierdzeniami badaczy. Pozwoliło to zrealizować zasadniczy cel pracy dając bardzo szczegółowy obraz działań amerykańskiej floty w okresie konfliktów z Republiką Francuską i Wielką Brytanią. Tym samym Doktorantka wypełniła ważną lukę w badaniach nad historią powszechną na przełomie XVIII i XIX, a w szczególności nad historią wojen morskich. Oceniając pozytywnie wartość dysertacji wnoszę o dopuszczenie Panią mgr Annę Kowalczyk-Sadowską do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, reading "Przemysław Namul". The signature is written in a cursive, flowing style with a long horizontal tail.